

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ, 17. НОВЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

ВРОЈ 23.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут па по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страницу 1. кр. 20 п. месечно. —

ОТАЦ РУСКЕ ГЛУМАЧКЕ УМЕТНОСТИ.

Година 1750. игра важну улогу у историји руске уметности и просвете: у Јарослављу, маленој, али индустријално знаменитој варошици на Волзи, били су те године први јавни позоришни прикази у приватној кући, која је нарочито била за то удешена, да се у њој дају представе.

Покретач и редитељ тих приказа био је трговац Фјодор Волков, ком је онда било двадесет и две године.

Волков се родио 9. фебруара 1729. у Костроши. Дечијство је провео у Јарослављу, где му је мати у другом браку живела са творничарем Полушкином. Овај је брзо открио, да му најстарији насторак — било их је петорица — има необичан дар, те га пошиље у московску духовну академију. Онде су ђаци о Божићу приказивали духовне драме и старе француске комедије, а млади се Волков у тим приликама нарочито истицао, као год и у цртању и у певању. Око године 1745. врати се кући, да очуху помаже у радњи. Сваке је године послом ишао у Петроград. Ту је често одлазио у позориште, где је талијанска опера са својом за она времена сјајном опремом учинила силен утисак на младића. Од то доба сневао је само о позоришту и драмској уметности. Није му дала мира мисао, да створи себи позорницу.

Године 1747. врати се у Јарославље и онда приими у своје руке сву радњу свога очуха. Али у њој се није дуго скрасио. Како га је срце једнако вукло за позориште, то он удеси позорницу у кожари, што је била крај његове куће. Та је зграда постојала још године 1831. Волков накупи чету добровољаца. Било је то значајне године 1750. Шта се играло, не зна-

се поуздано. По свој прилици да је сам Волков писао и преводио драме и пастирске игре. Успех је био толики, да у кожари није било места, те се Волков реши, да сагради већу позоришну зграду. Лепо он удеси супскрипцију, племство му се у Јарослављу својски одзове, те ти он онда постане и зидар и машиниста и декоратор и управитељ и први глумац. Цена местима била је три до двадесет и пет коцјека. У новом се позоришту приказала пре свега Расинова „Естира“, у Волковљеву преводу, пастирска игра „Евмон и Берта“, неколико мистерија Димитрија Ростова и Метастасијова опера „Титова благојест“. Много се допадале и Сумароковљеве трагедије, Молијерове комедије у Волковљеву преводу и Волковљеве изворне шаљиве игре из живота у Јарослављу.

Дочују за Волкова и његово позориште чак и у престоници. Царица, велика љубитељка позоришних приказа, зажели, да види Волковљеву дружину, те га године 1751. позове, да са својом дружином даде неколико приказа у дворском позоришту у Царском Селу. Јарослављани се веома допадну, те Волков добије годишње плате сто рубаља, а остали глумци по педесет рубаља. Осим тога буду сви глумци примљени у кадетски кор, да се даље образују. Сад су и кадети суделовали у дворским представама. Волков се сад ревно стане занимати музиком и сликањем. Наручи из стране земље читаву позоришну библијотеку, те је на позорницу ступао као мајстор у својој уметности, Волков је давао са својом позоришном дружином од године 1752—1755. представе и у Москви.

Волков је био човек са ванредним ду-

шевним подобностима. Уз то није марио за почасти, те је одбио, кад су га понудили да буде кабинетски министар. Толико је само примио, да може удобно живети. Сву своју снагу и енергију уложио је у то, да дигне и развије позориште. Тој својој неуморној вредноћи пао је и на жртву. Њему је било поверено, да организује светковине о крунисању у Москви. С песником Херасковим изради он план за величанствену маскераду, што се звала „Минерва у тријумфу“. У тој је маскеради учествовало четири иљаде особа. Приказана је била 30. јануара, 1. и 2. фебруара 1765. и синој је утецала на народ. Волков је руководио цело. Физички је већ био оронуо, па се ипак није штедио. Сад се још и разлади те умре 4. априла исте године. Туга рускога друштва за Волковим била је општа. Погреб славнога глумца био је сјајан. Године 1812. разорили су Французи и Волковљеву костурницу у Андоњевском манастиру у Москви.

За Волкова кажу, да је у лицу био налик на Петра Великог. Из очију му је севао дух и чврста воља. Био је живахан, пун духа, помагао је сиротињи. Живео је, мислио и осећао само за позорницу. Како је био генијалан, урадио је и на другом пољу доста. Од драмских му радова остало је неколико превода из Молијера (у библијотеки у Паризу) и неколико песама и епиграмата; његови изворни комади погубили се, а тако исто и превод Волтерова

„Мухамеда“. Исто се тако изгубило и мраморно попрсје Петра I. и његова слика. По Волковљеву је нацрту начињен дивни иконостас у Николајевској цркви у Јарослављу, а тако исто и двери са тајном вечером.

Пре Волкова је руско позориште било у оковима схоластичке драматике. Немачко се позориште пресадило у Русију године 1672., кад је по налогу цара Алексеја Михајловића лутерански пастор Грегори из Москве давао позоришне представе. Грегори је садржај својим комадима вадио из библије. Кад је он умро, нестало је и позоришта у Русији. Но позориште још није било постало чврста, стална институција. Народно позориште „за све“ ваљало је да ускрсне из праве језгре народа. То се забило тек, кад се појавио Волков. Као глумац био је Волков натуралиста. Клонио се сваког позоришног ефекта. Уз то је умео да даде израза највишој трагици. Играо је до неких шездесет различитих улога. Умро је и сувише млад а да је могао створити школу, па ипак је сасвим признао улогу драмске уметности као важно средство за унапређивање културе. Начин његове игре окивао је душу у гледалацама као нешто са свим ново и особено.

Руси су лане достојно прославили успомену на оца руске глумачке уметности, кад се навршило било сто и педесет година, од како је у Јарослављу дигнута била прва права руска позорница.

ХИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Фернанда“, позоришна игра у четири чина, написао Викторијен Сарду, превела Милка Марковићка).

„Fernande“ је седмо од Сардуових дела, што се до сад јавише на српској позорници у Новом Саду а осамнаести је ово пут, да је пред новосадским српским светом проговорио тај „миљеник успеха, тај најсрећнији позоришни писац последњих двадесет и пет година, чији

су комади по свем свету доживели безброне приказе те нагумали милијоне тантријема; тај љубимац велике публике а тако исто и глумаца, који његове технички савршене и јаке улоге цене као захвалне задатке“. Још пре пуних двадесет и осам година доведоше га амо његови „Les gens nerveux“, који се одмах и утажаше за навек. На годину дана после њих дођоше „Nos intimes“. Те већ боље послужи срећа. Од 24. јануара 1874. до 11. јануара

1900. јавише се шест пута. И по реду и по успеху стоје одмах за њима „Les pattes de mouche“ са пет приказа у времену од 9. априла 1877. до 27. фебруара 1896. Четврти дођоше „Nos bons villageois“ у несретној посрби по-којнога Мýше па одмах и ишчезоније. Пета по реду, „Fédora“, дотера свега до три приказа, „тријумф тријумфа“ иак, у компанији с Мороом израђена „Madame Sans-Gêne“ не имаде још каде показати, хоће ли бити добре или уде среће код нас, јер тек прошли сезоне, 30. децембра 1899. уђе у играћи план нашег народног позоришта.

За „Фернанду“, коју у преводу Милке Марковићке лане научи и у Сомбору први пут приказа наша позоришна дружина, вели Немац Хоfen, да је тинична за Сардуову позоришна дела. У званичном органу немачког позоришног удружења, што од две године амо излази у Берлину а зове се „Bühne und Welt“, има у септембарској свесци од ове године из пера реченога Хофена као неки свечаностан чланак поводом тим, што се старцу Сардуу навршило седамдесет година. Из тога је чланка овом реферату на чеду исписано оно, што сумарно казује, ко је и шта је Викторијен Сарду. Како је у том чланку нарочито добро окарактерисана баш „Фернанда“, с драге воље нека је овде дата реч Хофену, да он исприча садржину и изнесе врлине те Сардуове модерне глуме, што 8. фебруара 1870. прослави премијеру у париском Жимназу. Пре свега је ту — вели Хоfen — брилантан, шарен и живахан друштвени чин у монденој картарници; више или мање вероватни случајеви приказују скоро све особе у комаду; слушалац се већ интересује за младо девојче, што ни криво ни дужно као да ће утонути у тај глиб. Друга слика: конфликт међу Клотилдином на смрт рањеном љубављу и судјетом и добним јој делом, које хтеде да учини, извукавши Фернанду из дотадањих јој прилика. Но Клотилдина је себичност јача; кад јој вреник André призна, да Фернанду љуби пре свега са њене непорочности, реши се она, да изради тај брак, не би ли после смрвила свог омраженог љубавника тим, што ће му открыти, да Фернанда у блату није остала неокалјана. Али не достиже смера, јер André не пушта од себе Фернанде, коју још једнако љуби и поштује, кад му она доказа, да је морала бити

уверена, да он све зна... Фернанда пада пред њим на колена а он је диже: „Устајте само, госпођо маркизо... Ваше је место овде!“ Загрљај. Завеса. У тој је глуми гледалац одржан у неданимичној запетости, дијалог је духовит и елегантан, уз то догађај ипак не кидише толико осећајним живицима, колико би човек према грађи помислио.

Тако Хоfen и то стоји. Но с друге онет стране стоји и оно, што још године 1877. у фебруарском ливрезону старе славне *Revue des deux mondes* рече Vautier, реферишући о премијери Сардуове „Доре“. У њој по њему le drame, comme dans la plupart des pièces de Victorien Sardou, ne commence que fort tard. Па кад је већ тако, и кад је и „Фернанда“ међу том већином, српска би публика само захвална била управи, кад би превукла сав онај Хоfenов брилантни, шарени и живахни друштвени чин у монденој картарници па да не мора човек по последњем одласку по-махнитале Клотилде одахнувши тек понављати са послаником Фавроном из „Доре“ усклик: „Que cela fait donc plaisir de se retrouver entre honnêtes gens!“ Оно је истина, да је и синовица великога Наполеона, ћерка брата му Лисијена, тридесетих година прошлога века имала у Паризу у улици Sainte-Croix d'Antin јавну table d'hôte као и госпођа Сенешалка; уверавају чак, да се онде састајало „одабрано друштво“, но не мора човек баш сваког познавати, па тако не мора бити ни новосадски српски свет радознао на свашта, а први чин Сардуове „Фернанде“ је прилично свашта.

Нашиј врло иројини Тинки Лукићки нису првина Сардуови снажни женски типови. Треба се само сетити њене Сузане у „Последњем љубавном писму“. Но овако силна није била још никада. Ова њена Клотилда је нешто савршено, нешто јединствено. Притајена ресигнација, коју огреће плаштом тобоже засићене те утакмене страсти, била је ремек у детаљ израђене уметничке работе. Евала тој снази! Еминентно наисивна основна црта у карактеру натписне јунакиње нашла је онет у Сари Бакаловићки згодну тумачицу. Од мушких заслужују признање: без ногодбе Спасић а са нешто мало испуњиве ногодбе Васиљевић. Г.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

13. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 9.

У Новом Саду, у суботу, 17. (30.) новембра 1901.

ПРВИ ПУТ:

ШВАЉА.

Позоришна игра у 4 чина, написао Лукијан Тривунов Бранковић. — Редитељ: Спасић.

ОСОВЕ:

Драгутин Веселиновић, ћенерал и војни министар — Николић.
Јелена, жена му — — — С. Вујићка.
Драга, њихова кћи — — З. Добриновићка.
Дарinka Станићка, удовица пуковника — — — Д. Васиљевићка.
Здравко Рацковић, богаташ — — — Ђушиановић.
Младен, правник | деца му — Матејић.
Милица — — — Д. Матејићка.
Станко Ракић, капетан — Стојановић.
Рајко Искрић, потпоручик — Васиљевић.

Анка Искрићка, шваља, његова мати — — — — — М. Тодосићка.
Мара — — — — — М. Радошевићева.
Јулка | шваље — — — К. Виловчевица.
Лепосава — — — — — Л. Вујчићева.
Зорка — — — — — Д. Николићка.
Јован, слуга у кући Рацковића — — — — — Илкић.
Вељко, момак потпоручика Искрића — — — — Слука.
Слуга у кући Веселиновића Шикопарија.

Догађа се које у мањој вароши у Србији, ако је у Београду, и то: први чин: у стану Искрићином; други чин: у кући Рацковићевој; трећи и четврти: у кући Веселиновићевој. Време: садашње.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске свираче ове комаде: 1. Јенко: „Косово“. Увертира. — 2. Финиер: „Пролетња идила“. — 3. Ајленберг: „Мирта од сребра“. Гавота. — 4. „Смеса од српских песама“.

У недељу, 18. новембра, (1. децембра) први пут: „Станоје Главаш“. Трагедија у 5 чинова, написао Ђура Јакшић, за позорницу увесио А. Хаџић.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а увече од 7 сата на каси.

Болује: Ј. Тодосић.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак око 10 сахода.